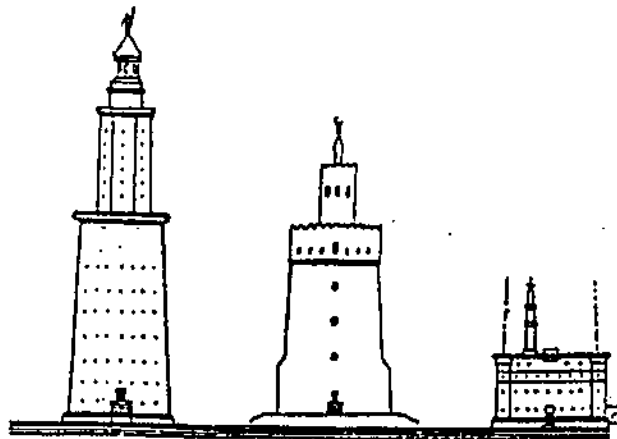


\_\_\_\_\_ :אי  
\_\_\_\_\_ :הכיתה

## אוצרות מהעת העתיקה במעמקי הים

לפניכם מאמר מאת יוסף אלגזי הלקוח מתוך עיתון "הארץ" (מתאריך 1995 / 10/11). המאמר עוסק בתגליות ארכאולוגיות. קראו אותו בעיון והשיבו על השאלות שלאחריו.

לאורך חופיה של אלכסנדריה, במעמקי הים, טמונים אוצרות מהעת העתיקה, ובהם שרידיו של המגדלור העתיק פארוס, אחד משבעה פלאי עולם. בחפירות תת-ימיות, שהוגברו באחרונה, מנסים ארכאולוגים לגלות את הממצאים הרבים והמגוונים ולמשות אותם מן הים.



משמאל לימין: המגדלור במקורו; המגדלור בתקופה הערבית; והמבצר שקם על חורבותיו כפי שנראה לפני 1882



ממגדלור שנתגלה לפני כן, וזוהי תגלית חשובה מאד, שכן המגדלור המקורי נבנה על ידי אלכסנדר הגדול, ונחשב לאחד מהפלאים השבעה של העולם.

## היסטוריה

04/05

סוף־סוף החלה אלכסנדריה להתחקות אחר עברה הרחוק, תרבותה העתיקה. בנסיון להחיות את הספרייה העתיקה, ביבליוטקה אלכסנדרינה, הולכת ונבנית על חוף שאטבי ספרייה גדולה. השנה הוגברו החפירות התת-ימיות ליד מבצר קאיטבאי, כדי לנסות לגלות את השרידים של המגדלור העתיק, פארוס, הנמנה עם שבעה פלאי עולם, וכן שרידים של ארמונות ומבנים אחרים שהיו באזור.

בחדש שעבר הסתיימה עונת החפירות הארכיאולוגיות התת-ימיות במקום. דוריה סעיד, מנהלת אגף העתיקות באלכסנדריה, הציגה לפני כשבועיים בריאיון ל"הארץ", במוזאון היווני-רומי בעיר, מקצת הממצאים שהתגלו עד כה.

סעיד סיפרה, כי הניסיונות לגלות בים, לחופי העיר אלכסנדריה, ממצאים מהעת העתיקה, החלו עוד בראשית המאה. בזמנו גילה מהנדס צרפתי, ז'ן דה, ממצאים שונים בהם שרידי אבן גדולים מאוד. אלה נראו כשרידים של נמל עתיק.

באותו הזמן נטען, כי אלו שרידים מימיו של פרעה רעמסס השני, כלומר, מהמאה ה-13 לפני הספירה, מאות שנים לפני בנייתה של אלכסנדריה ביד אלכסנדר מוקדון במאה הרביעית לפני הספירה.

ב-1961 גילה קאמל אבו-סעדאת, חובב צלילה אלכסנדרוני, ממצאים שונים. הוא הביאם למוזאון היווני-רומי באלכסנדריה וגם סיפר על קיומו של פסל ענקי בתוך הים, מתחת למבצר.

שנה לאחר מכן, בסיועו של הצי המצרי, נמשה מהים הפסל מאבן גרניט אדומה, בדמותה של האלה איזיס. הפסל, שמשקלו 25 טונות, מוצג במוזיאון הימי באלכסנדריה.

ב-1993 התעורר הצורך בבניית שובר-גלים להגנת המבצר קאיטבאי, שנבנה



## היסטוריה

04/05

במאה ה-15 לספירה, כאשר שלטו במצרים הממלוכים. כך חודשו החיפושים התת-ימיים באזור, בכוונה להציל ולמשות מהים אותם אוצרות ארכאולוגיים המצויים בו.

"בשל שינויים בתנאי מזג האוויר וזרמי הים נאלצנו להפסיק את עונת החיפושים, ואנחנו מקווים שבשנה הבאה נחדש אותם", ציינה סעיד. סעיד הוסיפה, כי גילוי האוצרות הארכאולוגיים התת-ימיים של אלכסנדריה ולימודם ימשכו שנים רבות, מאחר שמדובר בממצאים רבים, לא רק ליד מבצר קאיטבאי, אלא גם צמוד לטיילת (קורניש) שלאורך החוף. לפני שנים אחדות, למשל, נמשה ליד חוף אבוקיר פסל יפהפה מבזלת, גם הוא בדמותה של האלה איזיס.

מה ידוע או משוער על-אודות המגדלור? היסטוריונים מהעת העתיקה כתבו, כי על המגדלור הייתה כתובת שנאמר בה, "סוסטראטס מקנידוס הקדיש מבנה זה לכבודו של האל המושיע". משערים שסוסטראטס מקנידוס הקדיש את המגדלור או יזם את בנייתו לכבוד תלמאי ה-1, שכונה "סוטר" (המושיע), ומלך במצרים בשנים 285-323 לפני הספירה. נראה שעבודות בניית המגדלור החלו ב-285 לפני הספירה ונמשכו כ-16 שנים. המגדלור נבנה בקצה הצפוני-מזרחי של האי פארוס, שהיה מחובר לאלכסנדריה בסכר. משערים שהמגדלור פעל במשך כ-1,600 שנה. גובהו המשוער - 100 עד 130 מטרים. גם הרחק מארץ מצרים נמצאו פסלונים מטְרָקוּטָה ומזכוכית בדמותו וכן תבליטים על גבי מטבעות. מעניין לקרוא מה כתבו נוסעים שראו בתקופות שונות את המגדלור, גם אם חלק מהמידע שהותירו אחריהם מתברר כלא-נכון. הגאוגרף היווני סטראבו, שחי בין 58 לפני הספירה ל-25 לספירה, ציין כי המגדלור היה עשוי כולו משיש. הממצאים מאבן גרניט שנמשו מהים מפריכים זאת. עם זאת, לא מן

טְרָקוּטָה - חומר בצבע חום אדמדם. משמש ליצירת כלים ופסלונים.



מגדלור המצוי באזור אלכסנדריה, מצרים, אשר נבנה על ידי המצרים הממלוכים.

היסטוריה

04/05

הנמנע שחלקים מהמגדלור היו מכוסים לוחות שיש.  
על פי הסברה, במאה הרביעית לספירה נהרסה הקומה השלישית של  
המגדלור ברעידת אדמה, ומאז נמשכה דעיכתו. ההיסטוריון הערבי בן המאה  
העשירית לספירה, אל-מסעודי, העיד כי המגדלור שהוא ראה התנשא לגובה  
של 230 אמה, ושלפני כן היה גובהו 400 אמה. על פי הערכתו, הזמן, רעידות  
האדמה והגשמים הם שחיבלו בו.

(מתוך: עיתון "הארץ", 10.11.95.)

1. מהם האוצרות שהמאמר מדבר עליהם?

---

---

---

---

01\_

2. במאמר שקראתם מוזכרים מגדלור ומבצר. גם ציורים מופיעים במאמר.  
ענו לפי הכתוב ולפי הציורים:

א. איך נראים בניינים אלה?

---

---

---

---

02\_

ב. מה היה תפקידם של הבניינים בעבר, ומהו תפקידם בהווה?

---

03\_



היסטוריה

04/05

---

---

---

ג. תארו אילו שינויים חלו במשך השנים במגדלור שעל יד אלכסנדריה.

---

---

---

---

3. במאמר מוזכרת דוריה סעיד. מהו תפקידה, לפי המאמר, ואיך היא מבצעת תפקיד זה?

---

---

---

4. מה עושים ארכאולוגים? מהי עבודתם?

---

---

---

5. מן המאמר אנו למדים שמעשה ידי אדם אינו יכול תמיד להתגבר על איתני הטבע.

מצאו במאמר דוגמה למסקנה זו.

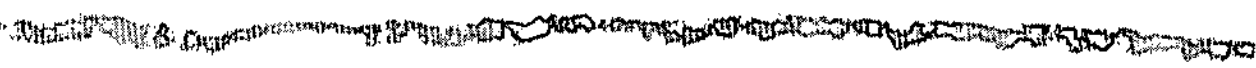
---

04

05

06

07



היסטוריה

04/05

---

---

6. הביאו דוגמות לאיתני טבע העלולים לפגוע בשלמותם של שרידים ארכיאולוגיים. הסבירו כיצד.

08

---

---

---

7. הארכאולוגים המוזכרים במאמר מצאו דברים שעל קיומם ידעו מתוך תיאורים בספרים.

09

מה הוסיפו הממצאים הארכאולוגיים למה שהיה ידוע מן הספרים?

---

---

---

---

8. האם ביקרתם אי-פעם במקום בארץ שיש בו ממצאים ארכאולוגיים? (או אולי קראתם על מקומות כאלה?) אם כן, תארו מקום כזה וספרו מה אפשר לראות בו.

10

---

---

---

---



היסטוריה

04/05

9. מה אפשר ללמוד מן הכתוב במאמר על המוזאון באלכסנדריה?

11\_\_

10. קראו את הקטע במאמר המספר על הספרייה באלכסנדריה. מדוע, לדעתכם, רוצים לכוון מחדש את הספרייה הזו?

12\_\_

11. מדוע, לדעתכם, נאמר על המגדלור שהוא אחד משבעת פלאי עולם בעת העתיקה?

13\_\_

12. מה אפשר ללמוד מן המאמר על יחסו של העם המצרי לעתיקות שבארצו? נמקו.

14\_\_



ההיסטוריה

04/05

\_\_\_\_\_

13. העיר אלכסנדריה נקראת עד היום על שם המייסד שלה. האם מוצדק, לדעתכם, שעיר תיקרא על שם מייסדה לאחר שנים כה רבות (כ-2,300 שנה)? נמקו.

\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

14. האם אתם מכירים עיר או רחוב ששמו השתנה במשך השנים? כתבו את השם המקורי ואת השם החדש. מדוע שינו את השם ומה דעתכם על השינוי?

\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

15. המאמר שקראתם הוא כתבה. כתבה נכתבת על פי מקורות שהכותב אסף. א. מיהו כותב המאמר ומתי התפרסם המאמר?

\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

15\_\_

16\_\_

17\_\_





ב. מניין שאב הכותב את הידע המופיע במאמר?

---

---

ג. שאלה לבית:

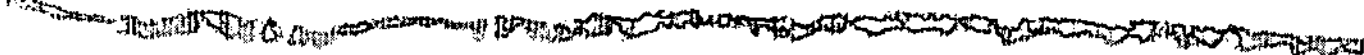
קראו כתבה בעיתון, לפי בחירתכם, כתבו מה היה נושא הכתבה ומה היה התוכן שלה.

---

---

---

---





04/05

## אוצרות מהעת העתיקה במעמקי הים

תוכן המשימה

המשימה ממוקדת כולה מסביב למאמרו של יוסף אלגזי, שהופיע בעיתון "הארץ" ועוסק בתגליות ארכאולוגיות ליד חופי אלכסנדריה.

נבחנת יכולתו של התלמיד להפיק מידע ברמות שונות מן המאמר: מידע תיאורי פרטני, מידע טיעוני, מידע פרשני. המידע שמופיע במאמר משמש עילה לבחון ידע יומיומי של הילדים; פעולת איחוי טבע, ממצאים ארכאולוגיים בארץ, מקור שמות ערים או רחובות. נבחנת יכולתו של התלמיד לקבוע עמדה ביחס לקביעת שם או שינוי שם עיר או רחוב, ולנמקה.

נבחנת מיומנות קריאת עיתונים, התייחסות לשם הכותב, מקורות הכתבה והמידה שבה הילד קורא כתבות בעיתון.

זוהי דוגמה של העשרת ידע באמצעות מקורות תקשורתיים ויצירת קשר בין ידע עולם לחומר הנלמד. זוהי משימה מורכבת מאוד. אחדות מן השאלות פשוטות, אך יש שאלות המעמידות בפני הנבחן דרישות גבוהות.

### מפתח תשובות

פריט: 01

שאלה: 1

דרגת קושי: קלה

### תשובות נכונות:

האוצרות הם שרידיו של המגדלור, ארמונות ומבנים, שרידי נמל עתיק, שני פסלי איזיס, מטבעות ותבליטים.

### מפתח ציונים:

תשובה המתייחסת לשניים ויותר שרידים - 2

תשובה המתייחסת לשריד אחד - 1

אחר, לא ענה - 0



פריט: 02

שאלה: 2.א.

דרגת קושי: בינונית

### תשובות נכונות:

תיאור מפורט לפי הכתוב ולפי הסרטוט.

דוגמה לתשובה: "מן הכתוב: גובה 100-130, חומר שיש/גרניט. לפי הסכרה היה בן 3 קומות מגדלור בגובה 230 אמה שהיה בעבר בן 400 אמה. מן הציור: תיאורים כגון המגדלור, בניין גבוה המורכב משלשה חלקים, יש למעלה פסל, כל מיני יתרות וקישוט וכדומה". - 2

**מפתח ציונים:**

- תיאור מפורט כולל גם פרטים מן הכתוב וגם ניסיון לתאר מן הציור - 2
- פירוט מצומצם - 1
- אחר, לא ענה - 0



- פריט: 03
- שאלה: ב.2
- דרגת קושי: קשה

**תשובות נכונות:**

בעבר: מגדלור - להאיר את הים. מאוחר יותר: מבצר. בהווה: אתר תיירות - ללמוד על העבר.

**מפתח ציונים:**

- ציין תפקיד בעבר ובהווה - 2
- תשובה חלקית - 1
- אחר, לא ענה - 0



- פריט: 04
- שאלה: ג.2
- דרגת קושי: בינונית

**תשובות נכונות:**

חל שינוי בגובה, נעלמו הפסלים, קומה עליונה נפלה, המגדל התמוטט.

**תשובות שגויות:**

התייחסות למכני מגדלורים מודרניים.  
- "המגדלור היום עשוי מברזל חזק."



04/05

**מפתח ציונים:**

תשובה המציינת שינויים שהופיעו בכתוב או בצירור - 2

תשובה חלקית נכונה - 1

אחר, לא ענה - 0

פריט: 05

שאלה: 3

דרגת קושי: קשה

**תשובות נכונות:**

מנהלת אגף העתיקות. מציגה את הממצאים לעיתונאים.

**תשובות שגויות:**

דוגמה: "היא גילתה מציאות בים, ארכאולוגית".

**מפתח ציונים:**

תשובה מלאה - 2

תשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0



פריט: 06

שאלה: 4

דרגת קושי: קשה

**תשובות נכונות:**

תיאור הגיוני של תפקידי ארכאולוג.

דוגמה לתשובה: "חופרים ומחפשים שרידים, כותבים בספרים על מה שגילו, מציגים ממצאים במוזאונים".

- 2

**מפתח ציונים:**

כל תשובה הגיונית מן הכתוב או מידע עולם - 2

תשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0





04/05

פריט: 07

שאלה: 5

דרגת קושי: בינונית

#### תשובות נכונות:

התייחסות לכתוב במאמר.

ציטוטים שונים: "בשל שינויים בתנאי מזג אוויר וזרמי ים הופסקו החיפושים", "כמאה ה-4 נהרסה הקומה

השלישית בשל רעידת אדמה". - 2

#### מפתח ציונים:

מתייחס לכתוב במאמר - 2

תשובה חלקית נכונה - 1

אחר, לא ענה - 0



פריט: 08

שאלה: 6

דרגת קושי: שאלה חדשה

#### מפתח ציונים:

כל דוגמה רלוונטית ומתוארת היטב - 2

תשובה חלקית נכונה - 1

אחר, לא ענה - 0



פריט: 09

שאלה: 7

דרגת קושי: קשה

#### תשובות נכונות:

דוגמות לתשובות: "כאשר מצאו הארכאולוגים את השרידים או את הדבר עצמו, הם אימתו את הדבר והפכו

את ההשערות לדברי אמת ולעובדות". - 2

- "הממצאים הארכאולוגיים הוסיפו הוכחות למה שכתוב". - 2

- "הממצאים אפשרו לבקר ולגעת ולראות יותר טוב ממה שמראים בספרים". - 2



04/05

**מפתח ציונים:**

- אימות, הוכחה, אפשרות לראות ולחוש - 2
- תשובה חלקית נכונה - 1
- אחר, לא ענה - 0



- פריט: 10
- שאלה: 8
- דרגת קושי: בינונית

**תשובות נכונות:**

תיאור הכולל שם מקום וממצאים לרוגמה: "בית שאן - בית מרחץ, תאטרון רומי". - 2

**תשובות שגויות:**

רוגמה: "במושב יש עתיקות ממלחמת ששת הימים".

**מפתח ציונים:**

- ציין מקום וממצא - 2
- תשובה חלקית נכונה - 1
- אחר- לא ענה - 0



- פריט: 11
- שאלה: 9
- דרגת קושי: קשה

**תשובות נכונות:**

רוגמה: "מוזאון יווני-רומי, משמש להצגת ממצאים שנמצאו בחפירות באלכסנדריה ובסביבתה". - 2

**תשובות שגויות:**

אמירות סתמיות



04/05

### מפתח ציונים:

- תשובה נכונה המתייחסת למאמר - 2
- תשובה חלקית - 1
- אחרת, לא ענה - 0



- פריט: 12
- שאלה: 10
- דרגת קושי: קשה מאוד

### תשובות נכונות:

התעוררות של בני אלכסנדריה להכיר את עברם ולהזכיר למבקר את עברה המפואר של העיר.

### תשובות שגויות:

דוגמה: "מצאו יותר דברים עתיקים וצריך לשנות את הספרים כי אחדים מן הספרים הם ישנים ולא מתאימים". - 2

### מפתח ציונים:

- ציין את ענין ההתעוררות - 2
- תשובה חלקית הגיונית - 1
- אחר, לא ענה - 0



- פריט: 13
- שאלה: 11
- דרגת קושי: קשה מאוד

### תשובות נכונות:

מבנה ענקי ומרשים ביחס למבנים אחרים.

### מפתח ציונים:

- ציין גובהו של המגדל - 2
- תשובה חלקית נכונה - 1
- אחר, לא ענה - 0





04/05

פריט: 14  
שאלה: 12  
דרגת קושי: קשה

#### תשובות נכונות:

דוגמה לתשובה: "לאחרונה חלו התעוררות ועניין עקב הצורך בכניית שובר גלים. מוכנים להשקיע כסף ומאמץ כדי להתפאר בעבר של העיר." - 2

#### מפתח ציונים:

תשובה מלאה - 2  
תשובה חלקית - 1  
אחר, לא ענה - 0



פריט: 15  
שאלה: 13  
דרגת קושי: קשה

#### תשובות נכונות:

כל עמדה מנומקת, לדוגמה: "כן, כי לדעתי השם הוא גם ממצא ארכאולוגי." - 2  
- "כן, כי זה העבר של העיר ואת העבר אסור לשכוח." - 2

#### מפתח ציונים:

ציין עמדה מנומקת - 2  
תשובה חלקית נכונה - 1  
אחר, לא ענה - 0



פריט: 16  
שאלה: 14  
דרגת קושי: קשה

#### תשובות נכונות:

ציון מקום וידיעת הסיבה לשינוי השם, לדוגמה: "כיכר מלכי ישראל - כיכר רבין." - 2





04/05

### מפתח ציונים:

ציין מקום והסיבה לשינוי שמו - 2

תשובה חלקית נכונה - 1

אחר, לא ענה - 0



פריט: 17

שאלה: 15.א.

דרגת קושי: בינונית

### תשובות נכונות:

ציין שם המחבר ותאריך המאמר: ד"ר יוסף אלגזי, 10.11.95.

### מפתח ציונים:

ציין שם מחבר ותאריך המאמר - 2

תשובה חלקית נכונה - 1

אחר, לא ענה - 0



פריט: 18

שאלה: 15.ב.

דרגת קושי: קשה

### תשובות נכונות:

דוגמות לתשובות: "מקריאה בעיתונים אחרים", "ארכאולוג שמתעניין ושואל אנשים", "מטלויזיה",  
מאנציקלופדיות ומספרים", "מנסיעותיו ברחבי העולם", "מדוריה סעיד". כל דוגמה כזו - 2

### תשובות שגויות:

דוגמה: "מעיתון 'הארץ'".

### מפתח ציונים:

ציין מקורות אפשריים מתקבלים על הרעת - 2



04/05

תשובה חלקית נכונה - 1  
אחר, לא ענה - 0



פריט: 19  
שאלה: 15.ג.  
דרגת קושי: קשה

**תשובות נכונות:**  
ציון של כתבה ותוכנה.

**מפתח ציונים:**  
ציון של נושא כתבה ותוכנה - 2  
תשובה חלקית נכונה - 1  
אחר, לא ענה - 0

